

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Jag skulle aldrig svika ett barn”
- En kvalitativ intervjustudie om kuratorers
resonemang kring att orosanmäla vid misstanke om att
barn far illa.

Anna Hultgren

Kandidatuppsats (SOPA 63)
VT20
Handledare: Ulrika Levander

Abstract

Author: Anna Hultgren.

Title: “I would never let a child down” – A qualitative study of counselors reasoning about their obligation to report child maltreatment.

Supervisor: Ulrika Levander.

Assessor: Stig Linde.

How do professional counselors understand and rationalize their responsibility to report child maltreatment when worried about a child? The aim of this study was to analyze how school counselors and health care counselors talk about their obligation to report child maltreatment to the social services, and how their reasoning affects the protection of children in Sweden. The method chosen was qualitative interviews with four different counselors. Two counselors were recruited from two different primary and middle schools, and two health care counselors were recruited from the same team at the psychiatric ward for children and youths (BUP). Discourse analysis, and childhood sociology, was applied in the theoretical examination of the material. The study's result show that it is difficult for the counselors to fulfil their obligation to report child mistreatment. The difficulty is that the counselors struggle to decide if they should focus on the child or the parent's perspective. The ideological dilemma discussed in this analysis is whether the focus when reporting child maltreatment should be based on the perspective of the child or the perspective of the guardians. Swedish childcare has a long tradition of providing family-oriented services. Now that the UN Convention on the Rights of the Child has been implemented into Swedish law, the perspective of the child is uplifted, which creates a dilemma. Thus, the study's final result show that the problem derives from how the laws are written. Further discussion is needed about how the child's perspective is incorporated into the Swedish childcare service system.

Keywords: child maltreatment, best interest of the child, counselor, social services, reporting obligation.

Innehållsförteckning

1. Inledning	3
1.1. Problemformulering.....	3
1.2. Syfte.....	4
1.3. Frågeställningar	4
2. Kunskapsläge.....	5
2.1. Artikel- och litteratursökning.....	5
2.2. Kunskapsorientering	5
2.2.1. <i>Barn som far illa i Sverige</i>	5
2.2.2. <i>Anmälningsskyldighet</i>	6
2.2.3. <i>Skola</i>	7
2.2.4. <i>Hälso- och sjukvård</i>	8
2.3. Sammanfattning.....	8
3. Teoretiska perspektiv.....	10
3.1. Socialkonstruktivism	10
3.1.1. <i>Diskursanalys</i>	10
3.2. Barndomssociologi	12
4. Metod.....	14
4.1. Metodval	14
4.1.1. <i>Kvalitativ forskningsintervju</i>	14
4.1.2. <i>Vinjetter</i>	16
4.1.3. <i>Förkunskap</i>	16
4.1.4. <i>Covid-19</i>	17
4.2. Urval och material	17
4.2.1. <i>Urvalsmetod</i>	17
4.2.2. <i>Empiriskt material</i>	18
4.3. Analysförfarande	19
4.3.1. <i>Hantering av citat och anonymitet</i>	20
4.4. Tillförlitlighet	20
4.5. Forskningsetik.....	20
5. Analys.....	22
5.1. Kännedom och misstanke	22
5.2. Att anmäla eller att inte anmäla	25
5.2.1. <i>Olika resonemang</i>	25
5.2.2. <i>Samarbete med professionella och socialtjänst</i>	28
5.3. Rätt kompetens	30
5.4. För föräldrarnas bästa	32
5.5. Uttryck för det ideologiska dilemmat	34
6. Resultat och avslutande diskussion	36
6.1. Avslutande kommentar	37
Referenser	39
Bilaga 1 – Informationsblankett	41
Bilaga 2 – Samtycke	42
Bilaga 3 – Intervjuguide	43
Bilaga 4 - Vinjetter	44

1. Inledning

1.1. Problemformulering

I alla tider har barnen varit vår framtid och förväntas beskyddas från allt ont. Trots det tog 80 procent av Sveriges socialtjänster emot 331 000 anmälningar om oro för barn under 2018 (Socialstyrelsen 2019). Mörkertalet förväntas vara stort, då forskning visar att inte alla barn som far illa rapporteras till socialtjänsten (Socialstyrelsen 2014).

Alla i vårt samhälle som känner oro för att ett barn far illa eller riskerar att fara illa uppmanas anmäla det till socialtjänsten i berörd kommun, det står uttryckligen i socialtjänstlagen 14 kap. 1 c § (SFS 2001:453). I verksamheter som arbetar med barn och unga har de professionella anmälningsskyldighet; en anmälningsskyldighet som står angiven i 14 kap. 1 § SoL. Där står det att de berörda yrkesverksamma är skyldiga att genast anmäla om de får kännedom eller misstanke om att ett barn far illa (ibid.).

I en kartläggning av orosanmälningar utförd av Socialstyrelsen (2019) visades det att 60 procent av de inkomna 331 000 orosanmälningar gjordes av professionella. I en studie genomförd 2012 visar det dock på att professionella endast anmäler en gång av tio då de känner oro för ett barn (Backlund, Wiklund & Östberg 2012). Att professionella undviker att orosanmäla kan bero på flera faktorer, exempelvis identifiering med föräldrarna eller rädsla att ha missuppfattat en situation (Brodin 2009; Socialstyrelsen 2014). Det svenska barnavårdssystemet har en tradition av att vara familjestödsorienterad (Gilbert 1997) men under senare decennier har barnrättsperspektivet växt sig allt starkare (Schiratzki 2019). Barnrättsperspektivet har aktualiserats ytterligare i samband med implementeringen av Barnkonventionen som blivit svensk lag i år. Med framväxten av ett tydligare barnrättsperspektiv har även barnet som aktör framhävts, och barnet fokuseras numer allt tydligare som aktiv aktör (ibid.). I sin tur väcker det frågan om vilket perspektiv professionella använder i resonemang kring att göra en orosanmälan.

Genom en kvalitativ intervjustudie undersöks i den här uppsatsen professionellas resonemang kring att göra en orosanmälan, där dessa ges utrymme att prata om sina erfarenheter och funderingar kring att göra en orosanmälan gällande barn. För att förstå anmälningsskyldighetens komplexitet och professionellas resonemang kring att göra en orosanmälan har två skolkuratorer och två hälso- och sjukvårdskuratorer intervjuats. I analysen har jag valt att fokusera på kuratorernas resonemang och analyserat dessa genom ett diskursanalytiskt och barndomssociologiskt perspektiv. Studien är relevant för socialt arbete då den undersöker anmälningsskyldighet – hur den är menad att tillämpas samt hur det

resoneras om den ute i praktiken. Fokuset i studien är hur barnet framställs i kuratorernas resonemang och vilka konsekvenser det får för skyddet av barn i det svenska samhället.

1.2. Syfte

Syftet är att undersöka hur skolkuratorer och kuratorer inom hälso- och sjukvården resonerar kring anmälningsskyldigheten om att orosanmäla vid misstanke om att ett barn far illa samt vilka implikationer det ger för skyddet av barn.

1.3. Frågeställningar

- Vilket förhållningssätt har skolkuratorer och kuratorer inom hälso- och sjukvård till anmälningsskyldigheten om barn som far illa?
- Hur pratar skolkuratorerna och kuratorer inom sjukvården om kompetens och förkunskap i bedömningsprocess om att göra en orosanmälan vid misstanke om att barn far illa?
- Vilka perspektiv på barn och barnskydd blir synliga i materialet och vilka implikationer får detta för skyddet av utsatta barn?

2. Kunskapsläge

I detta kapitel presenteras kunskapsorienteringen kring orosanmälningar. Inledningsvis redovisas hur artikel- och litteratursökningen genomförts, följt av kunskapsorienteringen. Kunskapsorienteringen presenteras under tematiska underrubriker för en lättare orientering.

2.1. Artikel- och litteratursökning

Med hjälp av kunskapsorienteringen skapas en djupare bild av problemet som ska undersökas – de professionellas syn på anmälningsskyldigheten. Det finns mycket forskning kring ämnet orosanmälningar, både svenskt och internationellt. Böckerna, forskningsartiklarna och de statliga utredningar som presenteras är av relevans för min studie. Det redovisade kunskapsläget är funnen på LUBSearch och Google Scholar. Sökord som har använts i litteratursökningen är: orosanmälan, oro för barn, anmälning*, socialtjänst och kurator.

2.2. Kunskapsorientering

2.2.1. *Barn som far illa i Sverige*

Sverige har ett stort mörkertal när det kommer till hur många barn i landet som far illa (Socialstyrelsen 2014). Det finns statistik på antalet orosanmälningar gällande barn som socialtjänsten får in och hur många av dem som får stöd. Det vore dock naivt att dra slutsatsen att alla barn som far illa rapporteras till socialtjänsten (Sundell et al. 2008). I den kartläggning som presenterades i 1.1 Problemformulering tog 80 procent av Sveriges kommuner emot 331 000 orosanmälningar gällande barn år 2018. Totalt sett gjordes cirka 60 procent av anmälningarna av professionella, varav 40 procent av polis, förskola och skola samt 17 procent av hälso-, sjuk-, och tandvård (Socialstyrelsen 2019). Kartläggningen fokuserade även på allvaret i informationen som gavs vid anmälningar, resultatet visade att allvarlighetsgraden var olika – det var allt från vaga beskrivningar om misstanke till riklig information om att ett barn far illa. Under gruppintervju med socialsekreterare framkom det dock att majoriteten hellre såg att anmälningar med vag information kom in än att anmälningar inte gjordes alls (ibid.).

Det svenska barnavårdsarbetet brukar förklaras som välfärdsinriktad familjeservice med tyngd i frivilliga insatser (Östberg 2010). I en studie av Gilbert (1997) studerades nio länders barnavårdssystem som delades in i en av två kategorier – familjestödsorienterad eller barnskyddsorienterad. Sveriges barnavårdssystem sågs som familjestödsorienterad (ibid;

Wiklund 2006). De samhälleliga insatser som kan tillgodoses sker helst inom samtycke från vårdnadshavare och barn. Med det ges svenska vårdnadshavare ett stort utrymme till att påverka insatser från socialtjänsten. Det är under få omständigheter, när det anses vara det enda alternativet, som beslut om insats med tvång tas (Andersson & Sallnäs 2012).

Det svenska barnavårdsarbetet med tradition inom familjeservice kan nu ses påverkas av att Barnkonventionen blev svensk lag den 1 januari 2020. Barnkonventionen ger en generell definition om vad som är barns rättigheter och i det menas att alla barn har rätt till att få sina grundläggande behov tillgodosedda (Brodin 2009). Den anmälningsskyldighet som professionella har i barninriktade verksamheter är för att upptäcka och förhindra att barn far illa (Backlund, Wiklund & Östberg 2012). Vad som menas med barn som far illa är något som kan förstås genom vad samhället anser vara normalt, och uppfattningen behöver inte vara lika i olika samhällen (Andersson & Sallnäs 2012). En slutsats som kan dras är att vi utgår från hur barn i vår allmänhet har det när vi bedömer vad som är barn i utsatthet eller fara (ibid.).

2.2.2. Anmälningsskyldighet

Som tidigare presenterat var det professionella som stod för 60 procent av orosanmälningar under 2018 (Socialstyrelsen 2019). Varför en majoritet av orosanmälningarna sker av professionella kan förklaras genom lagen om anmälningsskyldighet, som stadgas i 14 kap. 1 § SoL (Sundell et al. 2008). Där står det att de professionella som innefattas av anmälningsskyldigheten är skyldiga att genast anmäla till Socialnämnden om de i sin verksamhet fått kännedom om eller misstänker att ett barn far illa (SFS 2001:453). Studier visar att länder med snävare juridisk utformning i lägre grad anmäler oro för barn än i Sverige (Sundell et al. 2008). Andra faktorer som kan påverka att professionella anmäler i högre grad än privatpersoner är att professionella har en högre kompetens och är säkrare på när det ska göras en orosanmälan, vilket till viss del kan förklaras av att professionella ofta påminns om att tänka utifrån ett barnperspektiv. Det, och ett högt förtroende till socialtjänsten, bidrar enligt Sundell et al. (ibid.) till att professionella anmäler i högre grad. Förtroende till socialtjänsten kan även sättas i direkt relation med samarbete med socialtjänsten, då samarbete med socialtjänsten kan vara en faktor som påverkar om professionella anmäler. Enligt Brodin (2009) har fungerande samarbete med socialtjänst direkt relation till att anmälningsskyldigheten efterföljs i högre grad.

Det är flera olika professioner som ingår i anmälningsskyldigheten, professioner som arbetar inom barnrelaterade verksamheter. Skillnader i benägenhet till att anmäla finns mellan professioner och verksamhetstillhörighet (Backlund, Wiklund & Östberg 2012; Sundell et al. 2008). Exempelvis anmäler förskollärare mer frekvent än sjuksköterskor inom barnavårdscentraler (Sundell et al. 2008).

Trots att det är en skyldighet förekommer det att professionella undviker att orosanmäla vid misstanke om att ett barn far illa. Detta kan bero på att professionella är osäkra på om oron är berättigad (Brodin 2009); en osäkerhet som fortfarande finns trots att lagstiftningen har justerats en del sedan anmälningsskyldigheten infördes (Schiratzki 2019). Brodin (2009) påpekar också att det finns en skillnad i om oron kan anses vara långsiktig eller akut. Det akuta kan exempelvis vara barnaga och långsiktig oro kan exempelvis vara omsorgssvikt. Det akuta kan, enligt Brodin (ibid.), ses som lättare att ta ställning till om det ska göras en orosanmälan, medan omsorgssvikt kan leda till en högre grad av osäkerhet gällande orosanmälan hos den professionella.

I sin studie redovisar Backlund, Wiklund & Östberg (2012) att det finns skillnader när det kommer till hur professionella resonerar kring att följa anmälningsskyldigheten. Backlund, Wiklund & Östberg (ibid.) identifierar två olika förhållningssätten som de kallar ”formellt” och ”resonerande”. Med ett formellt förhållningssätt menas att den professionella förhåller sig till anmälningsskyldigheten enligt lagens intentioner och anmäler vid misstanke eller oro om att ett barn far illa. Har en professionell ett resonerande förhållningssätt gör personen i sin tur egna övervägningar. Att inblanda socialtjänsten ses här som en sista utväg (ibid.). En orosanmälan kan anses vara en stor intervention för ett barn och dess familj, men att göra en anmälan kan också ses som en förebyggande insats. Enligt studier kan tidiga insatser minska risker för att problem inom familjen blir stora (Socialstyrelsen 2014). De olika förhållningssätten kan förklaras av att lagen är otydlig i hur professionella ska förhålla sig till den. Lagstiftningen ger ett stort tolkningsutrymme för den professionella, vilket kan leda till osäkerhet om när en anmälan ska göras eller inte. Lagstiftningen kan även tolkas som att den professionellas skyldighet till barnet är uppnådd genom att orosanmäla (Backlund Wiklund & Östberg 2012.).

2.2.3. Skola

Den svenska skolan ska bistå med utbildning och skapa en trygg tillvaro för barn. Denna trygghet ska i sin tur leda barn till bättre motivation och utveckling i skolan. Lärarnas uppgift

att se barnet och att förstå vikten av att vara en god förebild är därför viktig (Brodin 2009). De arbetande vuxna på en skola har en skyldighet att anmäla om de känner det minsta oro för ett barn. Trots det kan professionella dra sig från att göra en orosanmälan. Brodin (ibid.) skriver att det kan bero på att den professionella kan sätta sig in i föräldrarnas sätt att agera samtidigt som det kan vara svårt att bemöta barn som har det svårt. Det kan alltså bli så att den professionella väljer att bortförklara varför barnet har det jobbigt istället för att faktiskt ta in allvaret i det barnet säger (ibid; Socialstyrelsen 2014).

Skolan ska fungera som ett skyddsnet för barn. Med skyddsnet menas att det finns en trygg miljö som främjar bra kontakt med lärare och skapande av sociala kontakter. Detta är viktigt för alla barn men speciellt viktigt för barn som har riskfaktorer i sitt liv. Det hjälper dels människor runt om att uppmärksamma om det är något barnet behöver hjälp med, dels hjälper det barnet med hanteringen av riskfaktorerna (Lewin & Herron 2007).

2.2.4. Hälso- och sjukvård

I Queensland, Australien, tillfrågades 930 sjuksköterskor om hur de rapporterar om de får reda på att ett barn blir fysiskt misshandlat eller har varit offer för sexuellt övergrepp. Resultatet visade att vårdpersonal med positiv inställning till anmälningsskyldigheten gällande oro för barn till större utsträckning utförde anmälningar (Fraser et al. 2010). Återigen tyder forskning på att den professionellas inställning till anmälningsskyldigheten spelar en central roll när det kommer till anmälningsbenägenhet.

Inom svensk hälso- och sjukvård brister professionella i sin anmälningsskyldighet, även i de fall barnet har tydliga fysiska skador. Inom hälso- och sjukvård är det barn- och ungdomspsykiatrien som anmäler mest (Socialstyrelsen 2014). Orsakerna till att det inte anmäls i varje fall är liknande de jag redovisat tidigare, dvs bristande kunskap och identifiering med föräldrarna. Det kan även handla om rädslor för att bryta det förtroende som byggts upp med barnet och vårdnadshavare samt att det finns en misstro till vilka möjligheter socialtjänsten faktiskt har att hjälpa barnet och familjen (ibid.).

2.3. Sammanfattning

Kunskapsorienteringen påvisar att anmälningsskyldigheten är svår att förhålla sig till. Lagstiftningen om anmälningsskyldighet ger rum för osäkerhet i tydning för professionella som innefattas av den (Backlund, Wiklund & Östberg 2012). Den kartläggande studien av inkomna anmälningar år 2018 visar att över hälften av alla anmälningar gjordes av

professionella (Socialstyrelsen 2019). Anledningar till att anmälningar inte görs kan bero på lågt förtroende för socialtjänsten, osäkerhet hos den professionella att oron inte är berättigad eller att den professionella ser situationen utifrån förälderns perspektiv (Brodin 2009; Socialstyrelsen 2014; Sundell et al. 2008). Studier påvisar att professionella kan tänka på anmälningsskyldigheten på två olika sätt, resonerande eller formellt. Den formella menar att professionella följer lagens intentioner och anmäler vid minsta oro. Den resonerande menar att professionella gärna väntar med att göra en orosanmälan tills mer information ges och att en orosanmälan ses som en sista utväg (Backlund, Wiklund & Östberg 2012). Det svenska barnavårdsarbetet har en tradition av att vara familjeorienterad (Östberg 2010). Interventioner som ges av socialtjänsten är oftast fokuserade på frivillighet och kräver samtycke från vårdnadshavare och barn (Andersson & Sallnäs 2012).

Den information som givits i redovisade studier kommer att användas i min analys. Kunskapsläget understryker hur svårt det är att förhålla sig till anmälningsskyldigheten. Osäkerheten i sin tur bidrar till osäkerhet i lägesbedömningen kring att orosanmälningar, där det finns många faktorer som kan spela in i att inte göra en orosanmälan. Kunskapsorienteringen har även redovisat vad forskning visar kring utsatthet av barn inom de två yrkesområden som de intervjuade kuratorerna jobbar inom. Kunskapsorienteringen om de två yrkesområdena visar svårighet i förhållning till orosanmälan, men även att förtroende mellan den professionella och barnet kan vara olika inom yrkesområdena.

3. Teoretiska perspektiv

I detta kapitel redogör jag forskningsansatsen i uppsatsen, vilket är en socialkonstruktivistisk med diskursanalys som grund, kompletterat av barndomssociologi. Diskursanalys används i studien som en grund för både teori och metod. Beskrivningen av metodiskt tillvägagångssätt presenteras i nästkommande kapitel. Detta kapitel inleds med en kort presentation av socialkonstruktivism, följt av en mer ingående beskrivning av diskursanalys tillsammans med teoretiska begrepp. Sedan presenteras barndomssociologin tillsammans med en beskrivning om hur teorin kommer att användas i studien.

3.1. Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism är ett perspektiv inom humaniora och samhällsvetenskap vars grund bygger på kritiskt reflekterande (Wenneberg 2001). Socialkonstruktivismen förklarar hur samhället fungerar och mänskligt beteende som socialt konstruerade (ibid.). Vårt samhälle och vår verklighet konstrueras och rekonstrueras ständigt. Hur vi människor förstår vår omvärld och beter oss ses inom socialkonstruktivismen som ett resultat av den samhälleliga kontext vi växt upp i, där också människan påverkar hur samhället förändras (Bryman 2008). Det betyder att tillsammans med människors agerande kan människors åsikter förstås som en konsekvens av sociala konstruktioner. Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv går det därför inte att påstå att det finns något som är naturligt med hur vi människor beter oss. En reaktion som anses vara en naturlig reaktion för människan i det svenska samhället kan ses som onaturlig i ett annat samhälle. Exempelvis är det naturligt i en kultur att gråta vid uttryck av sorg, medan det i andra kulturer är naturligt att människor slår och skriker och inte gråter vid samma händelse (Wenneberg 2001).

Socialkonstruktivism är en bred kunskapsteoretisk ansats. För att kunna ta användning av socialkonstruktivism i analysen kommer jag att smälta av teorin genom att inrikta mig i diskursanalys, som är en socialkonstruktivistisk metod- och teoribildning.

3.1.1. Diskursanalys

Liksom socialkonstruktivismen problematiserar diskursanalysen samhället samt människans värderingar och agerande (Winther Jørgensen & Philips 2000). Då syftet med studien är att undersöka hur kuratorer inom olika yrkesarenor resonerar kring orosanmälningar bedöms diskursanalysen vara lämplig att applicera. Med utgångspunkt i att människan genom socialt samspel konstruerar vår omvärld och vår förståelse av den, kan en analys konkret göras

utifrån vilka diskurser som uttrycks i resonemang kring orosanmälningar. En diskurs beskrivs vanligtvis som ett specifikt sätt att tala om världen – eller en del av den (Börjesson & Palmblad 2007). Genom att uppmärksamma hur de professionella talar om anmälnings-skyldigheten kan olika diskurser synliggöras, exempelvis när en kurator känner ”oro” och om vilken oro som anses vara ”tillräcklig” för att göra en orosanmälan. Diskursanalys erbjuder en analytisk möjlighet att undersöka hur ett socialt fenomen som oro kring barn står i relation till större samhällliga konstruktioner. De större samhällliga konstruktionerna kan vara lagar och rådande praxis, såväl som mänskligt resonerande och agerande, vilket analyseras genom vilka konsekvenser och påverkan det kan tänkas ha på praktiskt barnskyddsarbete.

Diskurser kan både röra sig över – och vara förankrade på – större och mer övergripande samhällliga nivåer såväl som på mindre och mer lokalt präglade arenor. För att synliggöra hur diskurser om orosanmälningar tolkas på lokal nivå kommer det i analysen fokuseras på *tolkningsrepertoarer*. Begreppet tolkningsrepertoarer brukar beskrivas som mindre diskurser eller språkliga böjningsmönster som används i mer begränsade sociala sammanhang. Exempelvis skulle olika yrkeskategoriers sätt att tala – eller professionellas sätt att tala om olika arenor – kunna förstås som uttryck för skilda tolkningsrepertoarer (Winther Jørgensen & Philips 2000). I analysen fokuseras det på två tolkningsrepertoarer som synliggör hur professionella resonerar kring oro för barn i olika situationer. De framställda tolkningsrepertoarerna utgör tematiserad grund som jag använder i studiens analys och avslutande diskussion.

De utarbetade tolkningsrepertoarer som identifieras i analysen utgör det som kommer refereras till som ett *ideologiskt dilemma*. Ett ideologiskt dilemma kan vara olika ställnings-taganden kring en situation. Det kan även uppstå ett ideologiskt dilemma vid uttalanden som är oförenliga med hur vi i samhället bestämt att man ska handla, exempelvis genom lagstiftning och praxis (Börjesson & Palmblad 2007). Det ideologiska dilemmat som analysen synliggör är hur intentionen med lagen om anmälnings-skyldighet ställer sig till kuratorernas reflektioner om den.

Det ideologiska dilemmat som synliggörs avser barnskyddsarbetet. Det synliggör en krock mellan två större diskurser på en samhälllig nivå: barnskyddsperspektivet och det traditionella familjeorienterade sociala barnavårdsarbetet. Barnperspektivet i kuratorernas utsagor undersöks genom att *barnets subjektposition* analyseras. Begreppet subjektposition är en diskursanalytisk term som fokuserar på hur identiteter konstrueras genom samtal i diskurser, och hur subjekt positioneras inom en specifik diskurs. Detta påverkar bland annat vilken makt och möjlighet att agera som subjektet tillskrivs (ibid.).

Ett lingvistiskt verktyg som i analysen används för att synliggöra tolkningsrepertoarer, ideologiskt dilemma och barnets subjeksposition är *modalitet*. Presenterat av teoretikern Fairclough är modalitet använt i analysen för att synliggöra intervjupersonens grad av instämmande med det som sägs (Winther Jørgensen & Philips 2000). I de delar av analysen som inriktas att undersöka med vilken grad av säkerhet intervjupersonernas resonemang om orosanmälan görs, och hur det påverkar synen på anmälan, är modalitet fruktbart att använda som ett analytiskt verktyg. För att belysa med vilken säkerhet ett påstående sägs, används i analysen *hög grad av säkerhet* och *låg grad av säkerhet*. Hög grad av säkerhet är det som kan förklaras som objektiv modalitet. Objektiv modalitet pekar mot att något som framställs som objektivt eller sant (Callegari & Levander 2019). Låg grad av säkerhet kan förklaras som svag modalitet. Subjektiv modalitet pekar mot en större osäkerhet och högre grad av resonemang (ibid.).

3.2. Barndomssociologi

I samhället – och speciellt inom socialt arbete – diskuteras det mycket om barnperspektiv, varför barndomssociologi ger mig en intressant ansats att analysera min empiri utifrån. Barndomssociologin studerar barnen som en egen social grupp och aktiva aktörer i samhället – till skillnad från att betraktas som passiva och sårbara (Halldén 2007). Perspektivet kännetecknas av ståndpunkter som att barndomen är en social konstruktion som finns i alla samhällen, att barn inte ska ses som något generellt utan något som har kön, klass och etnicitet likt alla andra samhällsgrupper samt att barn bör ses som aktiva i skapandet av deras sociala liv. Barndomssociologi har för avsikt att stärka barnens position som grupp och individer, då den barndomssociologiska forskning som bedrivs ska leda till att barns villkor blir bättre (ibid.).

Inom barndomssociologin studeras barn som en social grupp i samhället och måste därför analyseras och studeras likt andra sociala grupper (ibid.). Genom att studera barn som en kategori kommer analys att göras om hur de professionella resonerar kring barnen och hur de tar in barnets perspektiv i bedömningsprocessen om en orosanmälan ska göras eller inte. En orosanmälan är till för att hjälpa barnet få tillgång till en trygg uppväxt, därav borde valet av att göra en orosanmälan vara med motiveringen för barnets bästa. I den tidigare redovisade forskningen betonas vikten av trygghet för barn (Brodin 2009). Trygghet skapar utrymme för lärande och skapande av relationer, något som stämmer överens med det barndomssociologiska perspektivet (Halldén 2007).

Barndomssociologin ger mig en teoretisk ansats i analysen som fokuserar på hur *barnperspektivet* formuleras i de professionellas resonemang kring orosanmälningar. I analysen används huvudsakligen det diskursteoretiska begreppet *subjektposition* för att synliggöra barnperspektivet. Barn som kategori kommer därigenom stå i centrum för analysen. Barndomssociologin kan därför förstås användas på ett summerande sätt, snarare än ett explicit analytiskt verktyg.

4. Metod

I detta kapitel kommer jag redogöra för den forskningsmetod jag valt, beskriva hur mitt empiriska material har samlats in samt hur det empiriska materialet analyserats. Även en presentation samt problematisering kring urval, tillförlitlighet och forskningsetiska överväganden redovisas.

4.1. Metodval

4.1.1. Kvalitativ forskningsintervju

För att införskaffa materialet valde jag att utföra kvalitativa forskningsintervjuer med kuratorer (jfr Kvale & Brinkmann 2014). Kvalitativa intervjuer ger tillgång till berättelser om intervjupersonens vardag utifrån deras perspektiv (ibid.). Jag intervjuade kuratorer inom två olika yrkesområden: skolväsendet och hälso- och sjukvården. Beroende av yrkesområde träffar kuratorerna barn på olika sätt i sitt arbete men samtliga kuratorer omfattas av anmälningsskyldigheten. De kvalitativa intervjuerna ämnar undersöka intervjupersonernas uppfattningar och synsätt på det bestämda ämnet.

Intervjuformen var semistrukturerade intervjuer, vilket kan göra att varje intervju blir olika. Analysen påverkas av den riktning intervjupersonen tog under intervjun, men också av de följd- och fördjupningsfrågor som intervjuaren ställde (Bryman 2008). Det verktyg som användes under intervjuerna var en intervjuguide (se bilaga 3). En intervjuguide kan förstås som en minneslista för intervjupersonen. Med minneslista menas att intervjuaren inte behöver följa intervjuguiden noggrant under intervjun, utan intervjuguiden fungerar mer som en påminnelse om vilka teman och frågor som ska besvaras (Bryman 2008). I denna studie är intervjuguiden utformad med fokus på två valda teman – kompetens och samverkan. Dessa teman är valda för att inhämta empiri till analysen som i sin tur kan besvara uppsatsens syfte och frågeställningar. Temat kompetens valdes för att få in vad intervjupersonerna själva tycker om vilken kompetens som behövs för att följa anmälningsskyldigheten. Därigenom kunde jag besvara frågeställningarna om hur de förhåller sig till anmälningsskyldigheten och vilken kompetens och förkunskap de tycker behövs vid bedömningsprocessen. Temat samverkan valdes för att få en bättre förståelse av hur samverkan med föräldrar, barn och socialtjänsten kan påverka hur kuratorerna följer anmälningsskyldigheten. Genom det kunde jag besvara och synliggöra perspektiv på barn och barnskydd, temat hjälpte mig också att få en djupare förståelse för kuratorernas förhållningssätt till anmälningsskyldigheten. Intervjuguiden hjälper intervjuaren att hålla sig till ämnet samt gör det möjligt för

intervjupersonen att vara förberedd på vilka teman som kommer att tas upp. I denna studie fick varje intervjuperson en intervjuguide att förhålla sig till. Det gjordes med avsikt för göra intervjupersonen mer bekväm med att bli intervjuad, och för att hjälpa intervjupersonen att fokusera på svaren snarare än att fundera på vilka frågor som skulle ställas. Innan varje intervju påbörjades presenterades de teman intervjun handlade om.

I min studie har jag valt att använda mig av diskursanalys. Valet av semistrukturerade intervjuer som empirisk insamlingsmetod är vanligt förekommande inom den diskursanalytiska ansatsen. Semistrukturerade intervjuer ger en viss struktur, i jämförelse med ostrukturerade intervjuer där intervjupersonen får styra samtalsämnet (Winther Jørgensen & Philips 2000). Eftersom jag valt att intervjua kuratorer inom två olika yrkesområden hjälper en intervjuguide mig att få tematiskt jämförbara svar av samtliga intervjupersoner, vilket i sin tur möjliggör en analys.

Det finns svagheter med att använda sig av intervjuer som datainsamlingsmetod. För det första berättar intervjupersonen vad hen vill, exempelvis om sitt arbete som inte nödvändigtvis måste stå i direkt relation till hur personen faktiskt agerar i praktiken (Bryman 2008). Studiens analys fokuserar därför på de resonemang som ges och hur det kan påverka utförandet av arbetet, men drar inte det i relation till vilka handlingar som faktiskt utförs. Genom uppsatsens diskursiva ansats ges verktyg för att synliggöra möjliga böjningsmönster i det om sägs – olika sätt att tala om ett visst socialt fenomen – som är analytiskt intressant (Börjesson & Palmblad 2007). Analysens fokus är därför mer koncentrerat på vad som sägs, hur det sägs samt vad som inte nämns i intervjupersonernas utsagor. För det andra kan valet av semistrukturerade intervjuer leda till att intervjupersonen inte kan prata lika fritt kring ämnet, som den hade kunnat vid ostrukturerade intervjuer (Bryman 2008). För det tredje kan valet att tillhandahålla intervjupersonerna en intervjuguide ha bidragit till att vissa svar inte blev utförliga och spontana (jfr Kvale & Brinkmann 2014). För det fjärde kan valet att spela in intervjuerna för att sedan transkribera innan kodning bli problematiskt. Bryman (2008) nämner att det kan bli problematiskt att intervjupersonen fortsätter sitt resonemang efter att jag som intervjuare har stängt av inspelningen. Jag väntade därför med att stänga av inspelningen tills jag och intervjupersonen skilts åt.

Valet av intervjuer som datainsamlingsmetod gjordes för att skapa mig en bild av professionella kuratorernas resonemang kring anmälningsskyldigheten. Detta bedömdes inte kunna göras på samma sätt med andra insamlingsmetoder. Metodens svagheter har dock varit något som jag varit medveten om under studiens gång och förhållit mig till.

4.1.2. Vinjetter

Intervjuerna har kompletterats med vinjetter, där två olika situationer som skulle kunna föranleda en orosanmälan presenteras (se bilaga 4). När jag bestämde vilka frågor som skulle vara med i intervjuguiden hade jag svårt att formulera intervjufrågor som inte var för generella – det var dels för att frågorna skulle passa kuratorer inom två olika yrkesarenor, dels för att jag ville få en så bred bild som möjligt av hur deras resonemang kring orosanmälningar. Som ett komplement till frågorna valde jag därför att ha med vinjetter. Att arbeta med vinjetter innebär att forskaren bestämmer en kontext vilken intervjupersonen ska förhålla sig till (Egelund 2008). Vinjettfrågor gör det enklare att ställa mer specifika frågor och ger intervjupersonen en möjlighet att uttrycka åsikter och resonemang i förhållande till en mer konkret situation (Bryman 2008). Att använda vinjetter ger mig möjlighet att analysera hur kuratorerna generellt resonerar kring orosanmälningar med hur de uppger att de faktiskt skulle agera i en konkret situation. Vid utformningen av vinjetter tar Egelund (2008) upp två viktiga punkter. Det första är att vinjetter ska vara korta historier, men samtidigt innehålla tillräckligt med information för intervjupersonen att reagera och referera till. Den andra punkten är att vinjetterna ska vara verklighetsanpassade och kunna anses normativa (ibid.). Vid utformandet av studiens vinjetter fokuserade jag på att de skulle bli realistiska, något som vinjetter ofta kritiserar för att inte vara. Det var viktigt att studiens vinjetter kunde tillämpas i mötet mellan kuratorerna och barnet/familjen (jfr Wallander 2008). För att göra vinjetterna verklighetstroga har jag inhämtat synpunkter från andra professionella inom hälso- och sjukvård. Utformandet av vinjetterna kan förhålla sig till intervjuguidens två teman – samarbete och kompetens.

4.1.3. Förkunskap

Under min praktiktermin vid barn- och ungdomspsykiatri (hänvisas härnäst till som BUP) i en mellanstor stad i Skåne under höstterminen 2019 fick jag följa två hälso- och sjukvårdskuratorer. Jag besitter därför en bredare kunskap kring hur kuratorer inom BUP utför sitt arbete. Förkunskapen anser jag som positiv i den bemärkelse att jag vet hur det är att arbeta med barn. Det kan dock vara problematiskt om mina förkunskaper kring ämnet leder till att jag går miste om viktiga detaljer som intervjupersonerna, speciellt hälso- och sjukvårdskuratorer, berättar – då jag kan se detaljerna som naturliga och oproblematiska. Det är något jag reflekterat och tagit hänsyn till under intervjuprocessen.

De kuratorer jag intervjuat arbetar inom barnpsykiatri i Region Skåne men på andra enheter än mina handledare under praktikterminen. Det valet gjorde jag för att inte kompromettera min studie.

4.1.4. Covid-19

Under våren 2020, då denna uppsats bearbetades, var Sverige mycket påverkat av coronaviruset, Covid-19. Under studiens gång har jag fått ta hänsyn till de rådande riktlinjerna från Folkhälsomyndigheten. I dessa riktlinjer ingår bland annat noggrannhet med handhygien, att noga hålla avstånd till andra – inomhus, utomhus och i kollektivtrafiken – samt att avstå från onödiga resor (HSLF-FS 2020:12). Med hänsyn till riktlinjerna har jag i min informationsblankett varit tydlig med att intervjun kan göras i ett personligt möte men då utomhus och med säkert avstånd mellan oss. Jag har också varit tydlig med att intervjun kan göras via telefon/videolänk vid önskemål om detta.

När beslutet om distansundervisning på universitetsnivå fattades började jag fundera på hur intervjuerna skulle utföras. Det var viktigt att intervjuantalet med skolkuratorer och kuratorer inom hälso- och sjukvård skulle vara detsamma. Detta för att få en så jämlig utgång inför analysen som möjligt. Då jag endast kom i kontakt med två hälso- och sjukhuskuratorer valde jag att endast utföra två intervjuer med skolkuratorer. Valet av vinjetter var också något som skulle kompliceras vid videolänk- eller telefonintervjuer. Det var en stor anledning till att jag valde att ge intervjupersonerna en möjlighet att välja om de ville ses.

Alla fyra intervjuer gjordes i ett personligt möte, på intervjupersonens arbetsplats eller på Stadsbiblioteket i Malmö, med säker distans mellan mig och intervjupersonen.

4.2. Urval och material

4.2.1. Urvalsmetod

Vid urval av intervjupersoner tillämpades en målstyrd urvalsmetod med inslag av bekvämlighetsurval. Ett målstyrt urval är att intervjupersoner som rekryterats bedöms kunna hjälpa mig uppnå syftet av studien (Bryman 2008). Målstyrt urval användes för att rekrytera skolkuratorer till studien. Ett bekvämlighetsurval innebär att personer som är tillgängliga för forskaren intervjuas (ibid.). Anledning till valet av bekvämlighetsurval var delvis på grund av att jag redan hade kontakter inom hälso- och sjukvården från min praktiktermin. Det gjorde att jag enkelt kunde få kontakt med de kuratorerna som kunde ge mig en hälso- och sjukvårdskurators syn på orosanmälningar. Inför valet av intervjupersoner kände jag en

osäkerhet kring hur många tillgängliga kuratorer som fanns för att intervjuas (jfr Bryman 2008). Detta på grund av det rådande läget med Covid-19 i Sverige. Att använda de kontakter jag redan hade var därför ett lämpligt och smidigt sätt att snabbt komma i kontakt med rätt målgrupp för min studie.

Målstyrt urval och bekvämlighetsurval kan tyckas likna varandra. Skillnaden är att genom målstyrt urval pekar analytikern ut de personer som anses passa till studien. Ett bekvämlighetsurval är de kuratorer som nästan av en tillfällighet kommer upp som passande kandidater att vara med i studien (ibid.). Båda urvalen har nackdelar med att det inte går att generalisera studiens resultat till population (ibid.). Metodvalet diskursanalys menar att storleken på urvalet kan vara olika, så länge det går att se en tydlig diskurs i intervjupersonernas utsagor (Winther Jørgensen & Philips 2000).

4.2.2. Empiriskt material

Det empiriska materialet utgörs av fyra intervjuer – två intervjuer med skolkuratorer och två intervjuer med hälso- och sjukvårdskuratorer. Målet med min analys är att få en djupare förståelse för resonemang kring anmälningskyldigheten och att göra orosanmälan, samt vilka konsekvenser olika resonemang kring orosanmälningar får för hur professionella kan komma att agera i praktiken. Genom materialet från de fyra intervjuerna skapas möjlighet att genomföra en djupare analys av intervjuerna. Detta utan att det blir ett för litet material, exempelvis om endast två intervjuer genomförs. Men det har även funnits utrymme att analysera mer från varje intervju, vilket inte hade varit möjligt om det utförts fler intervjuer. Eftersom jag kommer att använda mig av en diskursanalytisk teori och metod då fokus ligger i språket och inte på själva intervjupersonerna behöver inte val av stickprov vara stort (Winther Jørgensen & Philips 2000).

Jag har valt att rikta in mig på kuratorer inom två yrkesområden – skola och hälso- och sjukvård. Valet av just dessa två yrkesområden gjorde jag för att de arbetar med barn på olika sätt – skolkuratorer som representerar en socialpsykologisk och pedagogisk arena och hälso- och sjukvårds kuratorer som representerar en medicinsk arena. Gemensamt har de att alla fyra arbetar inom tvärprofessionella arbetsplatser.

Jag har utfört två intervjuer med skolkuratorer på två kommunala låg- och mellanstadieskolor i en mellanstor stad i Skåne. För att hitta skolkuratorer att intervjua tillämpades ett målstyrt tvåstegsurval. Via kommunens webbplats hittade jag en lista på alla grundskolor och kontaktinformation till rektorer. Varefter email skickades till de som

bedömdes vara relevanta; det vill säga rektorer som arbetar inom målgruppen låg- och mellanstadium. I mejlet ingick en informationstext (bilaga 1) och samtyckesblanketten (bilaga 2). Genom rektorerna fick jag kontakt med två kuratorer på de två olika skolorna. Även valet av skolor inom kommunen var utifrån ett målstyrt urval.

Jag har även utfört två intervjuer med hälso- och sjukvårds kuratorer som arbetar inom barn- och ungdomspsykiatri i Region Skåne. För att hitta kuratorer som vill ställa upp på intervju använde jag mig av ett bekvämlighetsurval. Eftersom jag ville intervjua kuratorer inom BUP och eftersom jag hade begränsat med tid tog jag hjälp från en av mina handledare från min praktiktermin. Genom handledaren fick jag kontaktuppgifter till kuratorer vid andra avdelningar än där jag utförde min praktik

Mina intervjupersoner presenteras i tabellen nedan. Intervjupersonernas namn har ändrats av sekretesskäl.

"Namn"	Arbetsplats	Datum för intervju	Antal år inom yrket	Intervjuns längd
Hanna	Skola	200408	3,5	37:28:00
Maja	BUP	200409	6	37:52:00
Stina	Skola	200417	22	28:15:00
Pernilla	BUP	200427	12	31:37:00

4.3. Analysförfarande

Analysen påbörjades redan vid transkriberingen av intervjuerna. Transkribering har skett i intervjuernas helhet, dvs både frågor och svar. Detta för att skapa en så riktig bild av hur dialogen såg ut som möjligt (Winther Jørgensen & Philips 2000). Att vara noggrann med transkriberingen är även viktigt diskursanalytiskt. Det i sin tur leder till att både frågor och svar kan analyseras för att identifiera tolkningsrepertoarer (ibid.). I analysen har jag valt att ha citaten i talspråk för att låta dem vara så genuina som möjligt (Kvale & Brinkmann 2014).

Det transkriberade underlaget analyserades genom närläsning under flera omgångar. Den första omgången letade jag efter kategoriseringar och tematiseringar kuratorerna gjorde under intervjuerna – vilket i sin tur ledde till att jag kunde synliggöra två tolkningsrepertoarer. Dessa tolkningsrepertoarer utgör det etiska dilemma som analysens resultat handlar om. Under den andra omgången närläsning fokuserade jag på hur kuratorerna tematiserade barnperspektivet kontra föräldraperspektivet. Jag fokuserade sedan på kategorisering och tematisering om kompetens och förkunskap, och sist samarbete mellan kollegor och socialtjänst.

Analysen innehåller utsagor från intervjuerna samt material från kunskapsorientering. Varje del av analysen argumenterar för den slutsats som presenteras och diskuteras i det avslutande kapitlet.

4.3.1. Hantering av citat och anonymitet

I analysen av min empiri har jag valt att ta bort ljud som ”eh”, ”mm” och suckar vid citat. Dessa ljud kommer endast att skrivas in när de ger mer mening till citatet av vad intervjupersonen har sagt. I analysen har även citat där intervjupersonen nämnt vilken organisation de arbetar inom tagits bort. Jag har dock valt att ha med inom vilken av de två yrkesarenorna personen jobbar då det är av intresse i studien. Som tidigare redovisat har också intervjupersonernas namn bytts ut till ett påhittat.

4.4. Tillförlitlighet

I min kvalitativa intervjumetod har jag förhållit mig till en diskursanalytisk ansats. Diskursanalysen utgår från att det inte finns någon sann eller objektiv verklighet, utan olika förståelser och perspektiv på den är möjligt (Winther Jørgensen & Philips 2000). Undersökningens empiri är intervjuer med representanter från kuratorer, och deras perspektiv av verkligheten. Inom diskursanalysen kan en grupp först existera efter att de uttryckts i ord (ibid.). Att förstå kuratorer som en grupp av de professionella som infattas av anmälnings-skyldigheten kan göras då kuratorer har samma utbildning som grund, socionomutbildning. Analysen är därför svår att se som subjektiv då resultatet som visar kuratorernas resonemang kring anmälnings-skyldigheten kan ses som en grupps perspektiv av något samhälleligt konstruerat. Detta i sin tur gör att resultatet av analysen kan diskuteras från en samhällelig ansats.

Transparens är något som har arbetats med genom hela studien. Genom att arbeta med transparens leder det till en tydlighet med vad som är egna slutsatser och textnära analyser. Arbetet med transparens gjordes exempelvis när jag transkriberade intervjuerna i sin helhet, vilket i sin tur gör att citaten i analysen blir så nära vad intervjupersonen har sagt som möjligt. Detta i sin tur ger möjlighet för kritisk läsning.

4.5. Forskningsetik

I studiens syfte har professionella kuratorer intervjuats om hur de utför en av sina skyldigheter inom yrkesrollen – anmälnings-skyldigheten lagförd i 14:1 SoL. Att intervjuas om en

skyldighet inom yrkesrollen kan göra intervjupersonen obekväma. Därför har jag noga reflekterat kring och iakttagit de forskningsetiska principerna i insamlingen av materialet och under genomförandet av studien.

Enligt Lag om etikprövning av forskning som avser människor (SFS 2003:460) finns regler som ska tillämpas för att skydda deltagare i forskningsstudier. I lagen ingår krav gällande information, samtycke, konfidentialitet och nyttjande. Informationskravet ligger som grund för samtyckeskravet. I informationen som ges till potentiella forskningsdeltagare ska det ingå vilket syfte studien har, att den empiri som samlas in endast kommer att användas för avsedd studie, vem som är ansvarig för studien samt att insamlad empiri kommer att förvaras säkert där ingen annan än forskaren kan få tillgång till den (Kalman & Lövgren 2019). Informationskravet uppfyller jag dels genom att en informationsblankett (se bilaga 1) har använts som intervjupersonen läst igenom innan intervjudeltagandet, dels genom att jag innan intervjun har frågat om något i informationsblanketten är otydligt eller om intervjupersonen behöver mer information kring något. Samtyckeskravet har jag noga förtydligat till samtliga intervjupersoner i början av varje intervju. Detta genom att intervjupersonerna har fått skriva under en samtyckesblankett (se bilaga 2). Samtyckeskravet betyder att intervjupersonens har informerats om och förstått att deltagandet är frivilligt och kan tas tillbaka när som helst (Kalman & Lövgren 2019). Som jag tidigare nämnt kan ämnet göra deltagarna obekväma, vilket gjort att jag var noga med hur anonymisering ska göras av den insamlade empirin. Detta är en del av konfidentialitetskravet, som innebär att det är viktigt hur intervjupersonerna och materialet handskas och presenteras (ibid.). Intervjupersonerna har också samtyckt till att deras intervju spelas in och att inspelningsmaterialet transkriberas inför analys. Under hela forskningstiden har jag varit noggrann med att hålla den insamlade empirin säker så bara jag kan komma åt den, samt att transkriptionerna anonymiseras så att det inte går att ta reda på vem jag har intervjuat till studien. Det sista kravet är nyttjandekravet. Nyttjandekravet betyder att den empiri som samlas in endast används i den bestämda studien och inte till något annat (ibid.).

5. Analys

I analysen redovisas utsagor från intervjuerna med kuratorerna. Utsagorna analyseras genom diskursanalytiska begrepp med stöd av barndomssociologi. Jag knyter även den insamlade empirin till kunskapsläget redovisat i kapitel två.

Analysen inleds med att två huvudsakliga sätt att tala om orosanmälan undersöks, där två skilda tolkningsrepertoarer synliggörs. Hur barnet positioneras inom dessa repertoarer och hur användandet av dem varierar beroende på sammanhang analyseras härefter. Ett centralt ideologiskt dilemma i kuratorernas sätt att tala om oro och anmälan identifieras här, vilket vidare undersöks och diskuteras.

5.1. Kännedom och misstanke

De begrepp som ligger till grund för hur de professionella tolkar anmälningsskyldigheten är ”kännedom om” eller ”misstänker”, kopplat till att ett barn far illa (SFS 2001:453). Anmälningsskyldigheten kan verka tydlig, som att det inte behöver förtydligas. Men studier visar att det finns en osäkerhet hos professionella i hur de ska förhålla sig till anmälningsskyldigheten (Brodin 2009). Analysen inleds nu med att intervjupersonernas generella utsagor kring att göra orosanmälningar lyfts.

Under samtliga intervjuer ställdes frågan om hur kuratorerna resonerade om de får kännedom om eller misstänkte att ett barn far illa. I intervjuцитaten nedan går det att se två olika tolkningsrepertoarer. En av skolkuratorerna resonerar:

...på olika sätt kan det vara. Om vi säger att en elev har berättat i klassrummet att hen blir slagen hemma och undrar varför inte polisen kommit hem och hämtat hen. Ja, i vissa sammanhang kan man i det läget vilja ha mer på fötterna innan man anmäler. Detsamma egentligen om en elev har hög frånvaro. (Hanna)

Skolkurator Hanna använder ord som ”kan man” och ”i vissa sammanhang”, vilket visar på ett resonerande förhållningssätt med en låg grad av säkerhet i det sagda. Hanna tar också upp två exempel på situationer som kan vålla oro. Det ena är fysiskt våld och det andra är frånvaro från skolan. De två situationerna utgör olika situationer där orosanmälan kan bli aktuell. Det som Hanna uttrycker när hon talar om båda situationerna i samma mening är att hon inte gör skillnad på händelserna direkt, utan utgår från att båda skulle kräva mer information om vad som hänt. Från denna utsaga går det att se en tolkningsrepertoar av anmälningsskyldigheten,

som jag kommer att hänvisa till som ”mer kött på benen”. Det kan liknas med Backlund, Wiklund och Österbergs (2012) slutsatser, där ett resonerande förhållningssätt identifieras som ett av de sätt som professionella kan ha till anmälningsskyldigheten. I tolkningsrepertoaren om ”mer kött på benen” framträder ett sätt att tala om en orosanmälan till socialtjänst som inte är något som görs direkt, utan där förhållandena först måste undersökas närmare (en sista utväg). Anmälningsskyldigheten i sig har inte högsta prioritet vid denna utsaga. Istället ligger fokus på att utforska vad som hänt.

Den andra tolkningsrepertoaren följer de resterande tre kuratorerna, vid frågan om hur kuratorerna resonerar om de får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Deras utsagor kännetecknas av en bestämd åsikt om att de skulle anmäla. Den andra skolkuratoren, Stina, säger så här:

Jag kanske märker att eleven blir dåligt behandlad hemma, det kan till exempel vara misshandel eller sexuella övergrepp [...] då anmäler jag.
Det sitter i ryggraden [...] jag skulle aldrig svika ett barn (Stina).

Stina använder ord som ”då anmäler jag” och ”sitter i ryggraden”, vilket visar på en hög grad av säkerhet i det som sägs, något som saknas i Hannas narrativ. Samtidigt använder Stina ord som ”kanske märker” när hon beskriver hur en oro kommer till hennes kännedom. Sättet att beskriva hur oron uppmärksammas framträder här som mindre säker – eller viktig. Oavsett vad, görs en anmälan. Detta uttalande kan därför tolkas vara troget till anmälningsskyldigheten. En liknande bestämdhet om att anmäla ges av BUP kuratorn Maja:

Det finns vissa grejer som man inte ens funderar på. Utan man vet liksom att här ska jag anmäla direkt. Det kan till exempel vara pågående våld i familjen (Maja)

Maja använder sig av uttryck som ”man vet” och ”anmäla direkt” som visar på en liknande grad av hög säkerhet i sättet att tala om anmälningsskyldigheten som återfinns i Stinas intervjuцитat. I likhet med Stina och Hanna ger Maja exempel på fysiskt våld för att påvisa hur anmälningsskyldigheten uppfylls. Backlund, Wiklund och Österberg (2012) påpekar att fysiskt våld och sexuella övergrepp innefattas i den akuta kategorin av orosanmälningar, en kategori som anses vara enklare att ta ställning till vid diskussioner om orosanmälan ska göras eller inte.

Maja fortsätter:

...frågan jag ställer är väl: finns det någon oro? [...] och hellre anmäla en gång för mycket än en gång för lite (Maja).

Citatet gör gällande att förekomst av oro ger anledning att anmäla, helt i enlighet med lagens intentioner. Maja säger ”hellre anmäla en gång för mycket än en gång för lite”. Då den andra kuratorn på BUP, Pernilla, uttrycker sig i precis samma termer, framstår detta resonemang nästan som ett mantra.

Överlag anmäler jag hellre en gång för mycket än för lite. Man försöker utgå ifrån anmälningsplikten och tänka att, liksom, finns det minsta oro här eller tecken på att ett barn far illa, så behöver jag anmäla det. (Pernilla).

Att Maja och Pernilla arbetar på samma avdelning och båda uttrycker ”anmäler hellre en gång för mycket än för lite” kan visa på hur professionella generellt pratar om orosanmälningar på arbetsplatsen; ett talesätt som i Pernillas utsaga också kopplas direkt till anmälnings-skyldigheten. Precis som i Majas utsaga lyfter Pernilla att oro i sig räcker för beslut att anmäla. Pernilla pratar också om ”behöver” vilket visar på en liknande hög grad av säkerhet i uttalandet som i Stinas och Majas citat. Så säger lagen. Så arbetar vi.

Tre av fyra kuratorers generella inställning till att anmäla kan alltså tolkas som formell (jfr Backlund, Wiklund & Österberg 2012). Med formell menas att de pliktroget beskriver sig följa anmälnings-skyldigheten. Denna tolkningsrepertoar kommer i resterande text hänvisas till som ”anmäla vid minsta misstanke”. Tolkningsrepertoaren gör gällande att anmälnings-skyldigheten ligger i att anmäla det den professionella vet, och som professionell drar man sig inte för att göra det. Barnets subjeksposition, alltså den plats som barnet ges inom tolkningsrepertoaren, är central. Barnet, och barnperspektivet, ses som en första prioritet.

Tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen” har istället en framtoning där barnets subjeksposition ges lägre prioritet och där ett försiktigt förhållningssätt till att orosanmäla syns. Det liknar resonemanget att anse att orosanmäla som en stor intervention (Socialstyrelsen 2014). ”Mer kött på benen” har ett avvaktande ställningstagande om när en anmälan ska göras.

5.2. Att anmäla eller att inte anmäla

De framtagna tolkningsrepertoarerna ”anmäla vid minsta misstanke” och ”mer kött på benen” kommer nu att undersökas utifrån kuratorernas resonemang kring vinjetterna. Tolkningsrepertoarerna kommer också att analyseras i relation till vikten av samarbete mellan kollegor samt bemötande från socialtjänsten.

5.2.1. Olika resonemang

I kuratorernas generella sätt att resonera om att göra en orosanmälan tog tre av fyra fysiskt våld som ett exempel på en händelse där en orosanmälan skulle göras. Att ett barn blir utsatt för fysiskt våld eller sexuella övergrepp kan tolkas som en ”självklar oro” för barnet (jfr Backlund, Wiklund & Österberg 2012). Det är dock inte bara fysiskt våld och sexuella övergrepp som kan ligga till grund för en orosanmälan. Denna del av analysen fokuserar på kuratorernas resonemang om vinjetterna (se bilaga 4). De två vinjetterna är med avsikt skrivna för att skapa diskussion. Det är därför inte vinjetter som presenterar händelser av den ”självklara oro” som kuratorerna själva valt att lyfta i sina generella utsagor om att orosänna (jfr Backlund, Wiklund & Österberg 2012). Den första vinjetten handlar om en 11-årig pojke vars familjesamtal med kurator avslutas abrupt när pappan stormar ut i ilska. Den andra vinjetten handlar om 10-åriga Ida, vars kompis är orolig för henne och berättar om oron under ett kuratorssamtal.

Hanna, skolkuratoren vars generella sätt att tala om anmälningskyldigheten utgick från tolkningsrepertoaren om ”mer kött på benen”, artikulerar samma tolkningsrepertoar när det kommer till vinjett ett:

Jag hade i första steget pratat med pojkens mentor. Jag hade gjort mer research innan [...] jag hade inte gjort en orosanmälan direkt (Hanna)

I Hannas utsaga uppger hon ”jag hade” tre gånger. Det visar en hög grad av säkerhet i resonemanget om att hon vill ha mer information innan det skulle göras en orosanmälan.

Hannas utsaga om den andra vinjetten låter så här:

Där hade jag nog faktiskt luskat lite hos barnet [...]. Om jag känner till att det är en orosanmälan som redan finns hade jag ringt in till socialtjänsten och berättat att 'den här kompiserna har berättat det här' [...] jag hade nog nöjt mig med att säga det som händer här, i ett referenssamtal (Hanna)

Detta resonerande är i likhet med tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen” då Hanna visar låg grad av säkerhet kring att göra en orosanmälan. Hon skulle ”nog” prata med barnet men undviker ändå att göra en orosanmälan och nöjer sig med ett referenssamtal. Ett referenssamtal är när man som professionell inte gör en egen orosanmälan, utan ringer socialtjänsten och informerar om det man vet i en redan pågående utredning. Trots att barnets subjekt-position är synligt i uttalandet är den samtidigt lågprioriterad då Hanna ändå inte resonerar om att hon ska orosanmäla.

Den andra intervjuade skolkuratoren, Stina, använder i sitt generella resonemang ett narrativ inom tolkningsrepertoaren om att ”anmäla vid minsta misstanke”. Efter att Stina har läst den första vinjetten uppger hon:

Här handlar det om att föräldrarna inte litar på sin son och [de förstår inte] att han också måste ha sitt privata space. [...] Föräldrarna ska också uppmuntra sina barn om att de kan prata med skolans kurator, sjuksköterska eller lärare [...] jag hade absolut gjort en orosanmälan
(Stina)

I Stinas utsaga fokuseras det på föräldrarnas roll, men med barnets subjekt-position i fokus. Föräldrar ”ska uppmuntra sina barn” och i vinjetten uttrycks det som problematiskt att ”föräldrarna inte litar på sin son”, med anledning av att föräldrarna inte vill att sonen ska prata enskilt med kuratorn. Stina uppger också bestämt om att hon ”absolut” hade gjort en orosanmälan, vilket ger uttryck för hög grad av säkerhet. I sin utsaga följer Stina tolkningsrepertoaren ”anmäla vid minsta misstanke”. Stina uttrycker inget behov av mer information för att göra en orosanmälan.

Stinas utsaga om vinjett två skiljer sig däremot i jämförelse med utsagan till första vinjetten.

Här hade jag velat prata med eleven [Ida]. [...] Och sen pratat med eleven och hört mer om situationen. Hade också pratat med läraren. Samlat en bild av situationen och sen agerat. Jag vet inte vad jag hade fått för information men jag hade pratat med alla inblandade (Stina)

Detta resonerande skiljer sig från det hon tidigare sagt. Stina använder uttryck som ”velat” och ”vet inte”, vilket inte är i linje med den höga grad av säkerhet hon tidigare uttryckt. Då

hon vill ha mer information innan hon kan komma till en slutsats om hur hon skulle ha handlat ligger detta mer i linje med tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen”. Stina uppger att hon vill tala direkt med det berörda barnet. Skillnaden mellan Stina och Hanna är att i Stinas utsaga syns barnet som aktör och subjektet positioneras som central.

De två BUP-kuratorerna, Maja och Pernilla, hade under sitt generella resonemang en ståndpunkt i linje med tolkningsrepertoaren om att ”anmäla vid minsta misstanke”. Maja resonerar på följande sätt efter att ha läst den första vinjetten:

Det är väldigt svårt när man mest har en känsla av att något är fel. [...] Då kanske avvaktat och sett, kan jag få kontakt med pappan igen och kan jag få dem att komma tillbaka och liksom få till ett samarbete (Maja).

Maja uppger att det som ”är väldigt svårt” att förhålla sig till en känsla och uttrycker att hon ”kanske avvaktat” för att få mer information. Maja fokuserar i citatet på pappan som främsta aktör att kontakta gällande situationen. Det som uttryckts är att Maja vill ”liksom få till ett samarbete”, vilket uttrycks genom hypotetiska frågor med låg grad av säkerhet, ”kan jag få dem att komma tillbaka”. I detta blir barnets subjektposition otydlig. Det är inte barnet som fokuseras, utan möjligheten till samarbete med föräldern. Då Maja inte uppger sig vilja orosanmäla direkt, följer sättet att resonera tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen”.

Den andra BUP-kuratoren, Pernilla, resonerar på ett liknande sätt:

Jag hade kanske pratat, alltså ringt mamman och pratat med henne. Hört henne beskriva lite, [jag hade] beskrivit lite om vad jag såg och hört med henne [...] det är ju anmärkningsvärt att en förälder motsätter sig att man får prata enskilt med en 11-åring. Så det hade jag nog liksom försökt jobba med och driva [att få prata med pojken] (Pernilla).

I Pernillas utsaga finns det en låg grad av säkerhet som syns genom ”hade kanske pratat”, ”beskrivit lite” och ”nog liksom”. Liknande Maja synliggör Pernilla en annan aktör än barnet, i denna utsaga mamman. Vägen till barnets välbefinnande beskrivs gå via samarbete och samsyn med föräldrar. Barnets subjektposition blir därför indirekt och otydlig även här. Pernilla har också, i likhet med sin kollega Maja, ett resonerande kring andra insatser än att göra en orosanmälan. Både Maja och Pernillas utsagor kring vinjetten följer tolknings-

repertoaren ”mer kött på benen”. De uttrycker båda en vilja av att utforska mer kring situationen, innan de kan ta ett beslut om insats. Sättet att tala kan juridiskt kopplats till hur möjligheter till insatser via hur socialtjänstlagen är utformad. Insatser kan enbart ges då föräldrarna samtycker. Att nå samförstånd och kunna samarbeta med föräldrar är därför grundläggande i socialt barnvårdsarbete. En familjeorienterad diskurs framträder, som också är central för svensk policy och praxis kring utsatta barn länge har sett ut (jfr Andersson & Sallnäs 2012; Gilbert 1997; Wiklund 2006; Östberg 2010).

I denna del av analysen har kuratorernas utsagor kring vinjetterna analyserats. Analysen påvisar motsägelser i sättet att tala om orosanmälan mellan kuratorernas egna exempel, som ofta kopplas till självklara fall av oro, och de fiktiva fall som ges i vinjetterna, där situationer som inte beskriver en lika självklar oro lyfts fram. Detta synliggör ett *ideologiskt dilemma* (Börjesson & Palmblad 2007) mellan ideal om att anmäla vid minsta oro och ett mer resonerande sätt att förhålla sig kring oro som inte är akut (jfr Backlund, Wiklund & Österberg 2012). Under de olika resonemangen kopplat till mindre akut oro, har det visats på en lägre grad av säkerhet när det kommer till att anmäla. Den kultur och tradition som råder inom svenskt barnvårdsarbete har en familjeorienterad inriktning (Andersson & Sallnäs 2012; Gilbert 1997; Wiklund 2006; Östberg 2010). I det finns en traditionell stark föräldrarätt som också avspeglas i hur socialtjänstlagen gällande frivilliga insatser är skriven. Föräldrar till barn måste godkänna frivilliga insatser, annars kan de inte utföras (Andersson & Sallnäs 2012). Barnets välbefinnande går här via samarbete och samsyn med föräldrarna. Detta krockar med Barnkonventionens barnperspektiv som sedan 1 januari blivit svensk lag, och där vad som är bäst för barnet alltid ska vara avgörande vid bedömningar som omfattar barn. Intentionen med Barnkonventionens barnperspektiv kan därför sägas vara det samma som den i anmälningsskyldigheten; minsta oro ger grund för anmälan (Backlund, Wiklund & Östberg 2012; Brodin 2009). Det ideologiska dilemma som framtagits avspeglar alltså ett ideologiskt dilemma som båda finns invävt i svensk lagstiftning, där föräldrarätt och barnrätt krockar, och i den kultur och praxis som länge varit dominerande i svenskt socialt barnvårdsarbete.

5.2.2. Samarbete med professionella och socialtjänst

Något som samtliga kuratorer uppmärksammar är vikten av att ha kollegor att resonera med vid beslut om att orosänna eller inte.

Det är nog viktigt att vara... vara fler när man anmäler. Även om man bara skriver ett namn på själva anmälan. Att ändå ha fler personer med sig på något vis. Inte vara ensam i bedömandet (Maja).

I Majas utsaga synliggörs en låg grad av säkerhet. För det första är det synligt i ”det är nog”, upprepning av ”vara” och argumentet för att inte vara ensam i bedömandet som startar med ”att ändå”. För det andra så argumenterar hon för att det är viktigt att resonera med andra vid beslut om att göra en orosanmälan. Sensmoralen som förmedlas är att man som professionell kan behöva stöttning i de fallen. Resonemanget är en del av tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen”, där osäkerheten i att göra en orosanmälan återigen är synlig.

Att känna att man inte är ensam i bedömandet är, som skrivet, något som samtliga kuratorer uttrycker. Stina för ett liknande resonemang i samtal om vinjett två.

Jag hade diskuterat ärendet med Elevhälsoteamet, sagt det jag tycker och sen [lyssnat på] vad de tycker. [...] jag är en sån person som vill prata, speciellt när det ligger lite osäkert (Stina).

Stina uttrycker i utsagan behov av att diskutera situationer där hon känner en osäkerhet i hur hon ska agera. Liknande utsagor gällande att diskutera med andra professionella har kuratorerna när det kommer till socialtjänsten.

Ibland ringer man och resonerar lite med dem [socialtjänsten]. Det kan man ju göra anonymt innan man gör en anmälan, om man är lite osäker (Pernilla)

Här uttrycker Pernilla att det finns tillfällen då hon känner sig osäker och att hon ”ibland” ringer till socialtjänsten för att rådfråga. I utsagan berättar Pernilla att hon ibland rådfrågar anonymt, även fast det inte går att orosänmäla anonymt som professionell då det ingår i anmälningsskyldigheten. Det visar alltså på en osäkerhet i att bedöma sin oro kring barn i förhållandet till om en orosanmälan ska göras. Att samtala med socialtjänsten kring situationer där oro uppstår är ytterligare ett argument för att det vid osäkerhet är viktigt att få diskutera ärenden.

Samtidigt berättar två av kuratorerna om en motstridighet i bemötandet från socialtjänsten när de velat anmäla.

Vid fåtal tillfällen har det väl hänt att dom har liksom tyckt att det kanske var onödigt att anmäla och ifrågasatt (Maja)

Maja beskriver här att socialtjänsten vid ett ”fåtal tillfällen” har ifrågasatt och ”tyckt att det kanske var onödigt” när Maja vill göra en orosanmälan. Majas generella utsagor följer tolkningsrepertoaren ”anmäla vid minsta misstanke” medan utsagor kring vinjetter följer tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen”. Det socialtjänsten enligt utsagan har gjort är att de avrått Maja till att anmäla, och på så sätt arbetat i kontrast till lagens intentioner.

I intervjun med skolkuratoren Stina uppmärksammas en liknande situation:

...senast i onsdags fick jag höra [från socialtjänsten] att det var onödigt att göra en orosanmälan (Stina).

Även i Stinas utsaga beskrivs en motvilja från socialtjänsten att ta emot en orosanmälan. Båda använde uttrycket ”onödigt” kopplat till socialtjänstens kritik, vilket även styrker att de fått bemöta samma motstridighet.

En önskan om att resonera och diskutera uttrycks återkommande i intervjuerna. En vilja att diskutera för att göra sig mer säker på hur man ska handla i situationer där det finns en osäkerhet om orosanmälan ska göras eller inte synliggörs här. Att resonera med kollegor är något som beskrivs vara ett behov för samtliga kuratorer. Liknande resonemang förs kring att resonera med socialtjänst. I studier påvisas att desto bättre samarbete professionella har med socialtjänsten och ju mer tillit professionella har till socialtjänsten, desto fler orosmälningar görs (Brodin 2009; Sundell et al. 2008). Det paradoxala i detta är att socialtjänstens feedback återkommande uppges avråda från att anmäla. Genom att lyfta fram just detta i sina berättelser, gör kuratorernas utsagor anspråk på att utvidga tolkningsrepertoaren om ”mer kött på benen” till att även omfatta socialtjänsten. Att socialtjänsten också handlar enligt tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen” kan ses som ett sätt för professionella att legitimera den egna stånd- och utgångspunkten vid osäkerhet, vilket ytterligare understryker behovet av att resonera i situationer där oro finns.

5.3. Rätt kompetens

Under varje utförd intervju frågades intervjupersonen om kompetens och förkunskap gällande orosmälningar. Frågan ställdes för att få svar om vilken kompetens och förkunskap intervjupersonen anser är viktig att ha för att kunna utföra en bra bedömning kring om en

orosanmälan ska göras eller inte. Detta kan härledas till det som tidigare redovisats i kunskapsläget, att bristande kunskap kan vara en faktor som leder till misslyckande hos professionella att fullfölja anmälningsskyldigheten (Brodin 2009; Socialstyrelsen 2014).

Vikten av kunskap är något som styrks av intervjupersonerna.

...det är väl bra att ha lite kännedom om, ja men hur liksom man ska göra en anmälan. Att man ska göra den skriftlig och sen är det bra att ha kännedom om vad som händer med anmälan och vad man kan förvänta sig (Pernilla)

I Pernillas utsaga beskrivs en praktisk kunskap om själva anmälningsförfarandet.

Stina, skolkurator, säger i sin tur:

...både teoretisk kunskap och att veta vad lagstiftningen säger. Men också erfarenhet (Stina)

Stina är tydlig i vilken förkunskap och kompetens hon anser behövs, men otydlig i vad som faktiskt menas med ”teoretisk kunskap” och ”vad lagstiftningen säger”. Teoretisk kunskap kan vara mycket och svaret kan tolkas som brett. Vad lagstiftningen säger kan som tidigare redovisats ses som tydligt med uppfattas som otydligt (Backlund, Wiklund & Östberg, 2012). Enbart denna undersökning visar att professionella kan förhålla sig olika till anmälnings-skyldigheten.

Maja, kurator på BUP, väljer att svara på frågan om förkunskap och kompetens genom att jämföra kuratorers kunskap med andra yrkesgrupper.

Jag har förstått att vi som socionomer har lite mer förkunskap eller kompetens än vad exempelvis psykologer och läkare har. [...] Jag märker att när man pratar om orosanmälningar att de ofta känner sig osäkra (Maja).

Majas utsaga är intressant av flera anledningar. Den första anledningen är att hon kategoriserar socionomer som en grupp genom att benämna socionomer som ”vi” och andra yrkesgrupper som ”de”. Den andra anledningen är ”jag har förstått”, vilken menas att det är något som hon märkt av flertal gånger. För det tredje bör det uppmärksammas vad Maja inte uttalar sig om, vilket är vilken förkunskap och kompetens som hon tycker är viktig.

Därigenom blir det också otydligt vilken förkunskap och kompetens som kuratorer anses ha mer av.

När frågan om förkunskap och kompetens inom olika yrkesgrupper ställdes till Pernilla, som också jobbar på BUP, berättar hon:

Många har väldigt mycket kunskap. Men generellt så kanske kuratorerna är lite mer bekväma med att göra en anmälan. Att dom har kanske lite bättre kännedom om hur socialtjänsten arbetar (Pernilla).

Pernilla uppger att trots att andra yrkesgrupper har kännedom anser hon att kuratorerna är ”lite mer bekväma” när det kommer till att orosanmäla. Pernilla använder också ord som ”kanske” och ”lite” när det kommer till att jämföra kuratorer med andra yrkesgrupper, vilket visar en försiktighet. Pernilla beskriver också att kunskap om hur socialtjänsten arbetar som viktig.

Analysen har i denna del fokuserat på vad kuratorerna uppger är bra förkunskap och kompetens gällande anmälningsskyldigheten och inför orosanmälan. Förkunskap och kompetens i utsagorna förklaras ofta brett och det är svårt att tyda vad de konkret menar. Vissa har även i samband med vad som kan vara bra att veta, berättat att andra yrkesgrupper har sämre förkunskap och kompetens än kuratorerna på arbetsplatsen. De argument som lyfts fram från kuratorerna är inget lösen på ett enklare förhållningssätt till anmälningsskyldigheten. Att det är svårt att uppge vilken förkunskap och kompetens som är viktig pekar på svårighet att navigera sig i anmälningsskyldigheten. Detta i sin tur relaterar till det ideologiska dilemmat det väcker snarare än okunskap bland professionella. Här är det ideologiska dilemmat att trots att lagen kan ses som tydlig så har professionella kuratorer svårt att beskriva hur professionella ska förhålla sig till den.

5.4. För föräldrarnas bästa

Som tidigare nämnts har vikten av barnperspektiv varit omdiskuterat inom socialt arbete. Att orosanmäla ska vara med barnets bästa i fokus. Det som tidigare framkommit i analysen är att ibland kan andra faktorer eller aktörer ta fokus från barnets subjektposition i resonandet kring att orosanmäla. I tidigare redovisad forskning uppges misslyckande att orosanmäla bero på flera anledningar. En anledning är att den professionella kan förstå föräldrarnas position (Brodin 2009). En annan anledning till utebliven anmälan kan vara att en anmälan anses vara en stor intervention för familjen, och inte förstås som en förebyggande insats (Socialstyrelsen,

2014). Implicit förstås anmälan här som något som först bör ske då samarbetet med föräldrarna inte kan komma till stånd. Logiken här blir att när vi inte kan samarbeta kring barnet, då måste vi anmäla. Paradoxalt nog är lagen formulerad annorlunda, vilket skapar ett ideologiskt dilemma.

Att känna igen sig i föräldrarnas position är även något som framkommit under intervjuerna. Under intervjun med skolkuratorn Hanna diskuterades det om skillnaden mellan att föräldrar får läsa en skriftlig orosanmälan och att prata med föräldrarna om vad man känner för oro.

...vissa saker låter, ja man vill helst inte skriva i text [...] om du bara får ett papper [med orosanmälan] så blir det att - nej, jag är inte bra på det här. Den känslan blir hos föräldrarna (Hanna)

Här framställer Hanna föräldrarna som viktiga aktörer. Hannas utsaga ger uttryck för att hon inte vill låta för hård mot föräldrarna och att det från föräldrarnas perspektiv kan vara jobbigt att få en orosanmälan emot sig. Empatin för föräldrarna gör också barnets subjektsposition osynlig. Genom att hon resonerar och känner med föräldrarna, försvinner barnet som subjekt.

Ett liknande uttalande görs av Maja:

...precis som många familjer kan uppleva det så kan även en del professionella uppleva det som att socialtjänsten är lite hotfull [...] att det är något slags straff att bli anmäld till socialtjänsten (Maja)

Majas uttalande är analytiskt intressant. Uttryckt ”precis som många familjer”, utgår det från ett igenkännande; det är vida känt att familjer kan uppleva socialtjänsten som hotfull. Här positioneras såväl föräldrar och ”en del professionella” som bärare av liknande känslor i relation till socialtjänsten, och en empati eller ett samförstånd mellan dessa professionella och föräldrar konstrueras i detta. Uttalandet bär alltså på en empatisk identifikation mellan ”vissa” professionella som ska anmäla, och föräldrar som kan bli anmälda.

I denna del av analysen har jag lyft fram utsagor där fokuset har varit på föräldrarna och deras känslor. De utsagor som är presenterade rör sig inom tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen”, där en grundläggande idé är att föräldrarnas perspektiv bör utforskas mer innan socialtjänsten kopplas in. Här osynliggörs återkommande barnets subjektsposition, då den professionella allierar sig med, och förstår, föräldrarnas position. Med detta synsätt försvinner tanken om att en orosanmälan ska göras med barnets bästa i fokus.

5.5. Uttryck för det ideologiska dilemmat

Det ideologiska dilemmat som påvisas i analysen uppstår i spänningen mellan att följa lagens intentioner – att ”anmäla vid minsta misstanke” – och att som professionell vilja ha lite mer information innan en orosanmälan görs – ha ”mer kött på benen”. Hanna, skolkurator, har under varje utsaga uttryckt sig inom tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen” och kan därför ses som den enda intervjuade kuratorn som är konsekvent. Hanna uttrycker dock att:

Lagen säger att man ska göra en orosanmälan vid minsta oro. På ett sätt går det [mitt resonerande] emot det. [...] de [socialtjänsten] vill ju också att vi har mer research bakom innan vi gör en orosanmälan
(Hanna)

Hanna uppger här att hon är medveten om att hon går emot lagens intentioner genom att inte genast anmäla vid minsta oro för att ett barn far illa. Det sägs genom ord som ”lagen säger”, vilken ger uttryck för en hög grad av säkerhet. När det sedan kommer till Hannas argument för att gå emot lagens intentioner uppger hon att hon får stöd av socialtjänsten. Det argumentet görs genom ord som ”på ett sätt” och ”de vill ju också”, detta uttalas med låg grad av säkerhet. Hannas utsagor med tolkningsrepertoaren ”mer kött på benen” argumenteras för genom att det hjälper socialtjänsten eftersom de får mer information om situationen. Bara genom denna utsaga går det att se det ideologiska dilemmat. Hanna är medveten om lagen och vilken skyldighet hon har genom den, men väljer ändå att göra annorlunda.

Den andra skolkuratorn Stina, som tidigare har gett uttryck för tolkningsrepertoaren ”anmäla vid minsta misstanke”, berättar:

Ibland går det liksom att uppmärksamma föräldrarna och då vet man att föräldrarna kommer att ta tag i det. Men många gånger går det inte.
(Stina)

Stina berättar här att det ”ibland” går att uppmärksamma föräldern på sin oro, vilket då gör att föräldrarna ”kommer ta tag i det”. Uttrycket ”ibland” har däremot låg grad av säkerhet. Stina betonar också att ”många gånger går det inte”. Indirekt förstås det att Stina många gånger försöker att uppmärksamma föräldrarna om det som leder till att hon känner oro. I detta har hon fokus på föräldrarna. I detta går skolkuratorns tolkningsrepertoar från ”anmäla vid minsta misstanke” till ”mer kött på benen”. Här är alltså ytterligare ett exempel på

anmälningsskyldighetens komplexitet och ideologiska dilemma. Det enda egentligen konsekventa förhållningssätt som kan identifieras i materialet, är i relation till den kurator som resonerar inom tolkningsrepertoaren om ”mer kött på benen”; en repertoar som i ett formellt och strikt perspektiv går emot lagens intentioner.

Den tolkningsrepertoar som varit dominerande i materialet är ”mer kött på benen”, detta bekräftas i material om resonemang kring att orosanmälning. I intervjuutsagor betonas också vikten av att kunna diskutera med kollegor och/eller socialtjänst innan en orosanmälan görs. Alla intervjuade kuratorer vet och kommunicerar att anmälan ska göras vid minsta misstanke men deras sätt att resonera faller oftast in under ”mer kött på benen”. Det påvisar det ideologiska dilemma som råder runt anmälningsskyldigheten, något som kan föras tillbaka till krocken mellan gällande barnrätt och ett traditionellt familjeorienterat arbetssätt som varit styrande i svenskt barnvårdsarbete. När allians och samförstånd med föräldrar ses som en väg för barnets välbefinnande, får inte alltid barnet som subjekt och aktör den plats som den bör enligt Barnkonventionen och i det framväxande barnrättsparadigmet rådande ideal.

6. Resultat och avslutande diskussion

Syftet med denna studie har varit att undersöka hur skolkuratorer och kuratorer inom hälso- och sjukvården resonerar kring anmälningsskyldigheten om att orosanmäla vid misstanke om att ett barn far illa samt vilka implikationer det ger för skyddet av barn i Sverige. I detta kapitel kommer jag gå igenom resultatet av min studie och beskriva hur det besvarar mina frågeställningar.

Studiens resultat pekar på att det är svårt för professionella kuratorer att förhålla sig till anmälningsskyldigheten och därmed följa lagens intentioner. Intentionen med lagen är att anmälningsskyldigheten ska bidra till skyddet för barn som lever i missförhållanden. Under de generella resonemangen uppger tre av fyra kuratorer att de anmäler om de känner oro för ett barn, men vid deras resonemang kring fiktiva fall diskuteras andra lösningar än att orosanmäla. Frågeställningen som härmed blir intressant att diskutera är: *Vilket förhållnings-sätt har skolkuratorer och kuratorer inom hälso- och sjukvård till anmälningsskyldigheten om barn som far illa?* En orosanmälan ska göras med ett barnperspektiv, något som även framkommit i vissa kuratorers generella resonemang kring att orosanmäla. Svensk barnavårdskultur har en lång tradition av föräldrarätt vilken även är synlig i vissa utsagor. De två kuratorerna på BUP berättade, likt ett mantra, att ”det är bättre att orosanmäla en gång för mycket än för lite” vilket följer lagens intentioner. Liknande resonemang framfördes av skolkuratoren jag valt att nämna vid namn ”Stina”. Det ideologiska dilemma som är redovisat är när barnperspektivet ställs mot föräldraperspektivet. Sedan årsskiftet ska barnets bästa alltid vara avgörande i beslut som fattas om barn, då Barnkonventionen har implementerats i svensk lag. Anmälningsskyldigheten gör dessutom gällande att minsta oro ska föranleda anmälan, här är också barnperspektivet tydligt och centralt. Samtidigt kan barn inte beviljas bistånd inom ramen för socialtjänstlagen utan föräldrars samtycke. Föräldrarätten, som regleras i Föräldrabalken, är stark i Sverige. Både i juridiskt hänseende och i den kulturella praktik som länge varit dominerande i Sverige bedrivs barnavårdsarbete utifrån ett familjeorienterat perspektiv. Samverkan med föräldrar och breda och förebyggande insatser utgör ledstjärnor för socialt barnavårdsarbete (Andersson & Sallnäs 2012; Östberg 2010). Detta skapar dilemman i professionellas sätt att hantera anmälningsskyldigheten. Ett dilemma som även framkommit i kuratorernas resonemang under intervjuerna. Förståelse för, en allians och samverkan med föräldrar ses som central i oro för barn, vilket framgår tydligt i analysen.

Kuratorerna fick uttrycka sig om vilken kompetens och förkunskap de anser är viktig för att veta när man ska göra en orosanmälan. Resultatet från analysen av deras utsagor besvarar frågeställningen: *Hur pratar skolkuratorerna och kuratorer inom sjukvården om kompetens och förkunskap i bedömningsprocess om att göra en orosanmälan vid misstanke om att barn far illa?* I utsagorna talas det om att det behövs kompetens och förkunskap för att kunna göra en korrekt bedömning om att orosanmäla. Vilken kompetens och förkunskap som behövs råder delade meningar om, och i vissa utsagor är det inte förtydligt. Att veta om anmälningsskyldigheten och hur man anmäler är en grundläggande kunskap att ha, speciellt om man som professionell har den skyldigheten. Problemet ligger då i att det inte är förtydligt om hur man ska förhålla sig till lagen och dess komplexitet. I analysens slutsats problematiseras att professionella inte kan konkretisera vilken förkunskap och kompetens som behövs för att göra en korrekt bedömning. Utsagorna lyfter fram svårigheten att konkretisera anmälningsskyldigheten, vilket stämmer in med det ideologiska dilemman.

I analysen har det fokuserats på barnets subjektposition. Resultatet kan diskuteras genom den tredje, och sista, frågeställningen *Vilka perspektiv på barn och barnskydd blir synliga i materialet och vilka implikationer får detta för skyddet av utsatta barn?* Barnet är synligt i det generella resonemanget kring att orosanmäla. En av skolkuratorerna säger till och med; ”jag skulle aldrig svika ett barn”. Men det är inte alltid barnets perspektiv som syns i utsagorna kring vinjetterna, i resonemang om vilken kompetens som behövs eller i hur samverkan med kollegor och socialtjänst ser ut. I det kunskapsläge som presenterats förstärks tesen om att professionella ofta tenderar se situationen från föräldrarnas perspektiv, vilket kan leda till att det inte görs en orosanmälan. Implikationen av bristande barnperspektiv gör att skyddet av utsatta barn brister. Genom att fokusera mer på när socialtjänsten vill att professionella ska anmäla, hur föräldrarna kommer att känna av att få en orosanmälan emot sig eller att andra professionella är sämre på att följa anmälningsskyldigheten, tas fokus från barnet. Det borde därför diskuteras kring hur samhällliga skyddet för barn i fara fungerar.

6.1. Avslutande kommentar

Studien visar på professionellas ideologiska dilemma – att antingen ha ett ledande barnperspektiv eller fokusera familjeorienterat. Att lagen kring anmälningsskyldigheten är komplex har resultatet av studien pekat på. Komplexiteten ligger i de professionellas möjlighet att arbeta utifrån ett barncentrerat perspektiv. Om barnperspektivet ska vara ledande och rådande i alla frågor som rör barn, måste en lagstiftning med ett sådant perspektiv

implementeras i alla avseenden. Att frivilliga insatser måste ha föräldrars godkännande leder till förvirring då orosanmälan görs med barnets bästa i fokus. Lagstiftningens perspektiv kan därför förstås som inkonsekvent. I samband med att Barnkonventionen nu blivit svensk lag måste lagstiftning som rör barn i alla avseenden ha samma perspektiv. Det bör prioriteras och tas på allvar. Om det görs, förenklar det professionellas ställningstagande till anmälningsskyldigheten i framtiden.

Referenser

- Andersson, Gunvor & Marie Sallnäs (2012) Social barnavård och barns utsatthet. I:
Andersson, Gunvor, Ingrid Höjer, Marie Sallnäs & Yvonne Sjöblom (red.), *När
samhället träder in - barn, föräldrar och social barnavård*. Lund: Studentlitteratur.
- Backlund, Åsa, Stefan Wiklund & Francesca Östberg (2012) *När man misstänker att barn far
illa. En studie av hur professionella inom BVC, förskola och skola förhåller sig till
anmälningssplikten*. Stockholm: Rädda barnen.
- Brodin, Jane (2009) Barn i utsatta miljöer och livssituationer. *Socialmedicinsk tidskrift*, 2009
(2), s. 185–191.
- Bryman, Alan (2008). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1 uppl. Malmö: Liber.
- Börjesson, Mats & Eva Palmblad (2007) Introduktion. I: Börjesson, Mats & Eva Palmblad
(red.) *Diskursanalys i praktiken*. 1. uppl. Malmö: Liber.
- Callegari, Julia & Ulrika Levander (2019). Kompetent aktör eller psykiskt sköt? Barn- och
flickdiskurser i konstruktionen av ungas psykiska ohälsa. *Tidskrift för genusvetenskap*,
40 (1), S.73–95.
- Egelund, Tine (2008) Vinjettstudier. I: Meeuwisse, Anna, Hans Swärd, Rosmari Eliasson-
Lappalainen & Katarina Jacobsson (red.) *Forskningsmetodik för socialvetare*.
Stockholm: Natur och Kultur.
- Fraser, Jennifer, Ben Mathews, Kerryann Walsh, Linping Chen, & Michael Dunne (2010).
Factors influencing child abuse and neglect recognition and reporting by nurses: A
multivariate analysis. *International Journal of Nursing Studies*, 47 (2), s. 146–153.
- Gilbert, Neil (1997). *Combatting Child Abuse. International perspectives and trends*. Oxford:
Oxford University Press.
- Halldén, Gunilla (2007) Barndomssociologi och möjligheten av ett psykosocialt perspektiv. I:
Halldén, Gunilla (red.) *Den moderna barndomen och barns vardagsliv*. Stockholm:
Carlssons Bokförlag.
- HSLF-FS 2020:12. *Folkhälsomyndighetens föreskrifter och allmänna råd om allas ansvar att
förhindra smitta av covid-19 m.m.* Stockholm: Folkhälsomyndigheten.
- Kalman, Hildur & Veronica Lövgren (2019) Etik i forskning och etiska dilemman. En
introduktion. I: Kalman, Hildur & Veronica Lövgren (red.) *Etiska dilemman:
forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups.
- Kvale, Steinar & Svend Brinkmann (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. 3 uppl. Lund:
Studentlitteratur.

- Lewin, David & Helen Herron (2007). Signs, symptoms and risk factors: Health Visitors' perspectives of child neglect. *Child Abuse Review*, 16(2), s. 93–107.
- Schiratzki, Johanna (2019). *Barnrättens grunder, med socialrätt*. Lund: Studentlitteratur.
- SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*.
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlagen*.
- Socialstyrelsen (2014) *Barn som far illa eller riskerar att fara illa. En vägledning för hälso- och sjukvården samt tandvården gällande anmälningsskyldighet och ansvar*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2019) *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa. Nationell Kartläggning 2018*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Sundell, Knut, Tine Egelund, Cecilia Andréa Löfholm & Catrine Kaunitz (2007). *Barnavårdsutredningar - En kunskapsöversikt*. Stockholm: Gothia Förlag.
- Wallander, Lisa (2008) *Measuring Professional Judgements. An Application of the Factorial Survey Approach to the Field of Social Work*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Wenneberg, Søren B. (2001). *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi.
- Wiklund, Stefan (2006). *Den kommunala barnavården: om anmälningar, organisation och utfall*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.
- Winther Jørgensen, Marianne & Louise Phillips (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Östberg, Francesca (2010). *Bedömningar och beslut. Från anmälan till insats i den sociala barnavården*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Bilaga 1 – Informationsblankett

Informationsblankett

Mitt namn är Anna Hultgren och är student på socionomprogrammet vid Lunds universitet. Jag står nu inför att skriva min kandidatuppsats, med vilken jag vill undersöka hur kuratorer inom olika yrkesarenor resonerar kring att göra en orosanmälan. Studien kommer genomföras genom kvalitativa intervjuer med hälso- och sjukvårdskuratorer samt skolkuratorer. Intervjuerna kommer att spelas in och transkriberas ordagrant inför analys.

Studien kommer att genomföras i enlighet med forskningsetiska principer, vilka innebär att medverkan sker på frivillig grund och att deltagandet när som helst kan avbrytas på de medverkandes initiativ. De uppgifter som samlas in kommer enbart används till denna studie och kommer hanteras konfidentiellt. Detta innebär att allt material kommer att hanteras varsamt, hållas inlåst samt att materialet kommer att avidentifieras så att ingen utomstående kan härleda svaren till enskild deltagare eller dennes arbetsplats.

Vid frågor om studien går det bra att kontakta mig eller min handledare, enligt kontaktuppgifter nedan. Tack för att du tar dig tid att medverka.

Vänliga hälsningar,

Anna Hultgren, socionomstudent

mrs15ahu@student.lu.se

Tel. +46 [REDACTED]

Ulrika Levander, handledare

Universitetslektor, Socialhögskolan, Lunds universitet

ulrika.levander@soch.lu.se

tel. +46 [REDACTED]

Bilaga 2 – Samtycke

Samtycke till deltagande i kandidatuppsats

Jag tagit del av information om studien, dess syfte och omfattning och samtycker till att delta i studien. Jag är informerad om att jag när som helst har möjlighet att avbryta min medverkan utan att behöva uppge skäl till det. Jag är också informerad om att de uppgifter jag lämnar enbart kommer att används till denna studie, kommer att hanteras konfidentiellt och avidentifieras så att ingen utomstående kan härleda svaren till mig eller min arbetsplats.

Jag ger härmed mitt samtycke till att delta i studien.

.....
Ort/datum/år

.....
Namnteckning

.....
Namnförtydligande

.....
Namnteckning student

.....
Namnförtydligande student

Bilaga 3 – Intervjuguide

Intervjuguide

Introduktion

Informationsblankett och samtyckesblankett.

Bakgrundsfrågor

- Antal år inom yrket?
- Antal år inom organisationen?
- Vilka utbildningar har du utöver en socionomexamen?
- Hur ser en vanlig arbetsdag ut för dig?
- Vad är ditt uppdrag på din arbetsplats?

Tema 1: OROSANMÄLNINGAR, kompetens

- Hur brukar du resonera när du överväger att göra en orosanmälan?
  - Vilka faktorer brukar du ta i beaktning i ditt resonemang?
- Vilken kompetens/förkunskap tycker du är nödvändig att ha som professionell vid bedömning kring att göra en orosanmälan?

Tema 2: OROSANMÄLNINGAR, samverkan

- Påverkar din relation till barnet/föräldrarna dig inför ev. orosanmälan?
- Vilket bemötande får du av Socialtjänsten vid orosanmälan?
- Vilket bemötande skulle du vilja få av Socialtjänsten vid ex. orosanmälan ang barn?
- Hur påverkar bemötandet från Socialtjänsten ditt beslut om att orosanmäla?

Vinjett

- Läs vinjett 1 – Hur resonerar du kring att orosanmäla i detta fall?
- Läs vinjett 2 – Hur resonerar du kring att orosanmäla i detta fall?

Avslutning

- Finns det andra viktiga aspekter eller faktorer som du kommer att tänka på som kan påverka hur man tänker eller i praktiken förhåller sig till orosanmälningar på olika arbetsplatser?
- Tar du med dig något särskilt från den här intervjun?
- Vill du tillägga något?

Tack för din medverkan!

Bilaga 4 - Vinjetter

Vinjett 1

En kurator har haft kontakt med en 11-årig pojke under en månads tid. Kontakten togs då pojken hade känt sig nedstämd under en period. Kuratorn har sedan första mötet misstänkt att det är en faktor i hemmet som gör att pojken inte verkar må bra. På grund av pojkens ålder har båda föräldrarna varit med under samtalen. Detta har gjort att kuratorn har haft svårt att ha ett djupare enskilt samtal angående hemsituationen med pojken. Under senaste samtalet märkte kuratorn att pojken var tystare än han varit innan. Kuratorn upplevde en obehaglig känsla i rummet – mest på grund av pappans och pojkens kroppsspråk. Kuratorn upplevde att pappan, som vid samtalets början förkunnade att mer hjälp inte behövde och att pojken mådde mycket bättre, ”tog över” samtalet. Vid frågan om att få prata ensam med pojken blev pappan arg varefter han avslutade besöket.

Vinjett 2

I ett samtal med kurator börjar en 10-årig flicka berätta om sin kompis Ida som hon är orolig för. Ida har det jobbigt hemma och spenderar alltmer tid hemma hos flickan och hennes familj. Ofta vill Ida inte gå hem. När kuratorn och flickan pratar vidare inser kuratorn att hon och Ida har en pågående samtalskontakt. Under kuratorn och Idas samtal har hon berättat att hon känner sig orolig vilket leder till att hon har svårt att hålla koncentrationen på lektionerna i skolan. Kuratorn känner väl till Idas föräldrar och vet att det har varit problem med missbruk i familjen tidigare. Kuratorn har kännedom om att en orosanmälan (inte från kuratorns arbetsplats) har skickats in till Socialnämnden.